

ЗМІСТ

Скорочення	13
Передмова. <i>Омелян Прицак</i>	15
Вступ	45

ЧАСТИНА ПЕРША

ДОГОВІР БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО З ІСЛАМ ГІРЕЄМ ІІІ У БЕРЕЗНІ 1648 р.

РОЗДІЛ І. Проблеми козацько-татарського договору

- §1. Єдина можливість Богдана Хмельницького вийти на міжнародну політичну арену 53
- §2. Причини укладання козацько-татарського договору 54

РОЗДІЛ ІІ. Реконструкція договору

- §1. Спроба реконструювати основні статті договору .. 57
- §2. Реконструкція преамбули і самого договору 59
- §3. Дожиттєва вірність козацько-татарському договору 60

ЧАСТИНА ДРУГА

ЗБОРІВСЬКИЙ ДОГОВІР 1649 р.

РОЗДІЛ І. Проблеми Зборівського договору 1649 р.

- §1. Генеза Зборівського договору: договір з Іслам Гіреєм ІІІ 1648 р. 67
- §2. Хто були договірні сторони Зборівського договору? 71
- §3. Кримська версія Зборівського договору 1649 р. 74
- §4. Польська версія Зборівського договору 1649 р. 75

РОЗДІЛ II. Три помилкові тези в українській історіографії в оцінці Зборівського договору 1649 р.

- §1. Перша теза — суттєва різниця між пунктами «Вимог Війська Запорозького» і «Декларацією ласки» 80
- §2. Богдан Хмельницький пішов на великі поступки польській стороні, передусім “була обкраєна козацька територія” 84
- §3. Друга теза — Богдан Хмельницький не використав своєї перемоги над Польщею, не добився визволення від кріпацтва і не виборов національної державної самостійності 89
- §4. Третя теза — так звана “зрада хана” 94

РОЗДІЛ III. Оцінка позиції кримського хана

- §1. Кримський хан як гарант миру Зборівського договору 100
- §2. Кардаш-казаги 104

РОЗДІЛ IV. Програма Богдана Хмельницького у 1649 р.

- §1. Самодержець руський 114
- §2. Творення Богданом Хмельницьким держави Князівство Русь у 1649 р. 117
- §3. Кого не задовольняв Зборівський договір? 121

ЧАСТИНА ТРЕТЯ

ОСМАНСЬКО-КОЗАЦЬКИЙ ДОГОВІР 1650–1651 рр.

РОЗДІЛ I. Документи та дії Богдана Хмельницького

- §1. Специфіка укладання договору 1650–1651 рр. 127
- §2. Чотири листи Богдана Хмельницького Мегмеду IV . 129
- §3. Генеза османського протекторату: договір Іслам Гірея III з Богданом Хмельницьким від березня 1648 р. і османсько-козацький договір з Чорноморською конвенцією від липня 1648 р. 131
- §4. Невислана Грамота Мегмеда IV від 10 серпня 1650 р. Богдану Хмельницькому та причини її невислання 132

РОЗДІЛ II. Пакет османських документів, що підтверджують османський протекторат над Військом Запорозьким

- §1. Грамота Мегмеда IV про протекторат над Богданом Хмельницьким з усім Військом Запорозьким 137
- §2. Лист великого візира Мелек Агмед Паші Богдану Хмельницькому 140
- §3. Лист Мегмеда IV Іслам Гірею III 141

РОЗДІЛ III. Спроба реконструкції османського ‘ahd-nāme 1651 р.

- §1. Лист Богдана Хмельницького Мегмеду IV з кінця листопада – початку грудня 1655 р. 142
- §2. Порівняльний матеріал двох османських ‘ahd-nāme, один — для гетьмана Петра Дорошенка 1669 р., другий — для гетьмана Пилипа Орлика 1711 р. . . . 143
- §3. Загальний погляд на характер османсько-козацьких договорів Гетьманської доби 146

ЧАСТИНА ЧЕТВЕРТА

ФОРМУЛА “ПІД ВИСОКУ РУКУ”

РОЗДІЛ I. Московська формула “служба” у порівнянні з польською

- §1. Як розуміли формулу “служба” в Московській державі? 151
- §2. Польська формула “служба” у порівнянні з московською 155

РОЗДІЛ II. Формула “під високу руку” як український варіант православного інтернаціоналізму XVII ст.

- §1. Православний інтернаціоналізм у дії 157
- §2. Український варіант православного інтернаціоналізму XVII ст. 161
- §3. 1620 рік — переломний в інтелектуальній історії України і Східної Європи 172
- §4. Православний інтернаціоналізм і протидія йому малоросійського патріотизму 185
- §5. Коли виникла ідея “високої руки” в Україні? 198

РОЗДІЛ III. Українська версія концепції “під високу руку”

ВСТУПНІ ЗАУВАГИ. Проблема об’єднання двох держав у системі досвіду всесвітньої історії	203
§1. Джерело концепції “під високу руку”	207
§2. Формула “під високу руку” як вияв української ментальності середини XVII ст.	213
§3. Договір ізраїльського народу з Богом, “під високу руку” якому вони піддалися, як зразок для ідеології Козацької держави	216
§4. Хто подав Б. Хмельницькому ідею концепції “під високу руку”?	217
§5. Реалізація концепції “високої руки” Богданом Хмельницьким у закордонних зносінах з Олексієм Михайловичем	223

ЧАСТИНА П’ЯТА

ДВА ОСНОВНІ АСПЕКТИ ЧИГИРИНСЬКО-МОСКОВСЬКОГО (ТАК ЗВАНОВО ПЕРЕЯСЛАВСЬКОГО) ДОГОВОРУ 1654 р.

РОЗДІЛ I. Релігійно-церемоніальний аспект так званого Переяславського договору 1654 р.

§1. Царське посольство кн. Рєпніна до Польщі у 1653 р.	231
§2. Земський Собор 1653 р.	234
§3. Переяславська Рада 8 січня 1654 р.	236

РОЗДІЛ II. Юридичний аспект так званого Переяславського договору 1654 р.

§1. Дві Грамоти Б. Хмельницького Олексію Михайловичу від 17 лютого 1654 р.	249
§2. Проблема оригінальності так званих «Статей Б. Хмельницького»	252
§3. Чим відрізняється уряд воєводи у Польщі і Московському царстві?	265
§4. Як московські воєводи реалізували свою діяльність в Україні	268

§5. Чигиринсько-Московський (Переяславський) договір і його особливе місце в історії Східної Європи	271
---	-----

РОЗДІЛ III. Епілог

§1. Перший українсько-шведський договір	272
§2. Загальна оцінка міжнародних договорів гетьмана Богдана Хмельницького	284
§3. Висновки	288

ДОДАТКИ

Додаток №1. Паке́т ко́пії оригіналу татарської версії Зборівського договору 1649 р., укладеного поміж кримським ханом Іслам Гіреєм III і польським коро- лем Яном Казимиром	305
--	-----

Додаток №2. Кримські Ярлики до польського короля Яна Казимира і великого коронного канцлера, перекладені з турецької на польську мову Др. Абдулою Зігні Сойсалем	308
---	-----

Додатки №3, 4. <i>Наказные памяти</i> царя московским боярам воеводам кн.: Ф. С. Куракину, Ф. Ф. Волкон- скому и дьяку А. Немирову, несущим службу за границей в Украине, и <i>Отписки</i> вышеназванных бояр в Посольский приказ с апреля 1654 г. до октября 1656 г.	315
---	-----

Примітки	401
Бібліографія	458
Показчик імен і назв	469
Показчик проблем	488
Резюме англійською мовою	490